

POSTANOWIENIE

12 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 12 stycznia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa Banku
przeciwko R. K.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej R. K.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z 10 maja 2022 r., I ACa 1031/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 4050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) zł, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za okres po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia do dnia zapłaty, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

(E. C.)

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanego R. K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 10 maja 2022 r., sygn. akt I ACa 1031/21 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej pozwany oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001, II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN

570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

W ocenie skarżącego w sprawie zachodzi konieczność wyjaśnienia: 1) czy jednostronna modyfikacja przez bank warunków zawartej z konsumentem umowy pożyczki, tj. zmiana sposobu określania oprocentowania umowy ze stałego oprocentowania na zmienne, która nie została uzgodniona indywidualnie z konsumentem, a która kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta, stanowi klauzulę niedozwoloną?; 2) czy ustalenie w treści umowy dwóch odmiennych mechanizmów obliczania oprocentowania umowy pożyczki, tj. stałej wartości nominalnego oprocentowania pożyczki na poziomie 7 % w stosunku rocznym w okresie obowiązywania umowy oraz zmiennego oprocentowania umowy pożyczki, powoduje ich wzajemne wykluczenie i uznanie za klauzule abuzywne? ; 3) czy ustalenie przez bank wartości odsetek umownych od udzielonej pożyczki na poziomie 32 887,37 zł było możliwe w okolicznościach wprowadzenia dwóch odmiennych mechanizmów obliczania odsetek umownych?

Jeśli chodzi o problematykę podniesioną w punkcie 3), to z uwagi na okoliczność, że do zawartej przez strony umowy pożyczki miała zastosowanie ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (jedn. tekst: Dz. U. 2023 r. poz. 1028; dalej: „u.k.k.”; zob. art. 3 ust. 2 pkt 1), określenie przewidywanej wysokości odsetek umownych znajduje uzasadnienie w stosownych przepisach tej

ustawy, definiujących kwotę całkowitego kosztu pożyczki, w tym jej składników (a zatem i kwoty odsetek umownych) (por. art. 5 pkt 6), a także określających elementy tej umowy, w tym rzeczywistą roczną stopę oprocentowania oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta ustaloną w dniu zawarcia umowy o kredyt konsumencki wraz z podaniem wszystkich założeń przyjętych do jej obliczenia (por. art. 30 § 1 pkt 7).

Z kolei wątpliwości prawne wskazane w pkt 1) i 2) zostały sformułowane obok okoliczności faktycznych sprawy i bez uwzględnienia przepisów u.k.k. Otóż według zawartej przez strony umowy pożyczki gotówkowej (w kwocie 141 588,70 zł na okres od 17.06.2017 r. do 6.07.2020), oprocentowanie nominalne wyniosło 7% w skali roku i miało być stałe w okresie obowiązywania umowy, a przy takim założeniu suma odsetek umownych wyniosła 32 887,32 zł (§ 1 ust. 4). W przypadku gdy wysokość oprocentowania pożyczki wskazana w § 1 ust. 4 umowy będzie wyższa niż czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP, Bank obniży nominalną stopę oprocentowania pożyczki do czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP, a następnie w przypadku wzrostu stopy kredytu lombardowego NBP, podwyższy ją, ale nie więcej niż do wysokości oprocentowania wskazanego w § 1 ust. 4, a powyższe obniżenie i podwyższenie stopy procentowej nie wymaga zmiany umowy (§ 1 ust. 5). Dodać należy, że sporna umowa została zawarta przed 1 stycznia 2016 r., tj. przed nowelizacją art. 359 k.c. ustawą z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1830). Wysokość maksymalnych odsetek przed 1 stycznia 2016 r. odpowiadała czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP (odsetki maksymalne), a od tej daty dwukrotności wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne) określonych w sposób wskazany w art. 359 § 2 k.c.

Z powyższego zapisu umownego wynika, że pożyczkobiorcy-konsumentowi, czyli pozwanemu zostało zagwarantowane prawo do tego, aby oprocentowanie pożyczki nie przekroczyło 7% w skali roku i to nawet, gdyby wysokość stopy kredytu lombardowego NBP pozwalała na tego rodzaju podwyżkę, zaś w przypadku obniżenia stopy kredytu lombardowego NBP do poziomu, w którym wysokość maksymalnych odsetek jest niższa niż 7% w skali roku, skarżącemu

zagwarantowano prawo do tego niższego oprocentowania. W konsekwencji zapis § 1 ust. 5 umowy nie może, w kontekście także art. 36 u.k.k., skutkować naruszeniem praw skarżącego z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. (stanowiącego implementację art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich; dalej: „dyrektywa 93/13”). Poza tym, w przypadku gdyby wysokość sumy stopy referencyjnej NBP (przed 1 stycznia 2016 r. stopa kredytu lombardowego NBP) była na takim poziomie, żeby przekroczyła wysokość odsetek maksymalnych, pozwany miał zagwarantowane prawo - wynikające z bezwzględnie obowiązującego art. 359 § 2² k.c. - do tego, aby w takim przypadku wysokość odsetek umownych nie przekraczała odsetek maksymalnych i to nawet wtedy, gdyby odsetki maksymalne były niższe niż 7% w skali roku. Zgodnie bowiem z art. 359 § 2² k.c. jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne.

Trzeba nadmienić, że wysokość odsetek ustawowych od 1 stycznia 2016 r. wyniosła 5% w skali roku (czyli odsetki maksymalne odpowiadały 10%) (por. obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 stycznia 2016 r., MP z 2016 r., poz. 46), przy czym najniższe odsetki ustawowe w okresie umownym wyniosły od 29 maja 2020 r. 3,6 % (czyli maksymalne odsetki 7,2 %) (por. obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 lipca 2020 r., MP z 2020 r., poz. 626), a zatem w czasie umowy nie było podstaw do naliczania odsetek umownych poniżej 7%.

Zważywszy na konstytucyjną hierarchę źródeł prawa, przepisy tej dyrektywy mają w zakresie, który regulują, charakter nadrzędny w stosunku przepisów prawa krajowego. Tak samo pierwszeństwo ma wykładnia przepisów tej dyrektywy dokonywana w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Stosownie do art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione z nim indywidualnie nie wiążą go, jeśli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane jednoznacznie.

Postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych. Natomiast w celu ustalenia, czy klauzula rażąco narusza interesy konsumenta, należy wziąć przede wszystkim pod uwagę, czy pogarsza ona jego położenie prawne w stosunku do tego, które, w braku odmiennej umowy, wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych (zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17). Rażąco naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję, na niekorzyść konsumenta praw i obowiązków wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowanie (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 3 lutego 2006 r., I CK 297/05, z 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC - ZD 2017, nr 1, poz. 9, z 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14, z 30 września 2015 r., I CSK 800/14 i z 29 sierpnia 2013 r. I CSK 660/12). W świetle dyrektywy 93/13, pojęcie znaczącej nierównowagi na niekorzyść konsumenta należy ocenić, przeprowadzając analizę przepisów krajowych mających zastosowania w przypadku braku porozumienia stron, aby ocenić, czy i, w odpowiednim przypadku, w jakim zakresie postanowienia umowne stawiają konsumenta w sytuacji gorszej niż ta przewidziana w obowiązujących przepisach krajowych; aby ustalić, czy ta równowaga powstaje „w sprzeczności z wymogami dobrej wiary”, należy sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby dany warunek w drodze negocjacji indywidualnych (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 14 marca 2013 r., C - 415/11, Mohammed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya Tarragona i Monresa).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 2 pkt 6 w

zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, jedn. tekst: Dz. U. z 2023, poz. 1935), z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w oparciu o art. 98 § 1¹ zd. 3 k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614), a także przy uwzględnieniu § 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności.

(E.C.)

(R.G.)